

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ
1846 - 1875

Каталог изложбе

Нови Сад, 1996

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Каталози изложби

8

Аутори каталога и изложбе
Љиљана Крајшић и Ненад Дошлић

ПРЕДГОВОР

Сто педесет година од рођења првог српског социјалисте, Светозара Марковића, Библиотека Матице српске обележава пригодном изложбом.

Рођен је 9. септембра 1846. године (по старом календару), највероватније у Зајечару. Школовао се у Рековцу, Јагодини, Крагујевцу и Београду. Добивши државну стипендију, као даровит студент, одлази 1866. године на студије у Петроград. Уписао се на Институт саобраћајних инжењера. У септембру 1868. године пише чланак *Певање и мишљење* којим је успео да наметне реалистичко схватање уметности и постане покретач реалистичког правца у српској књижевности.

Године 1869. због нарушеног здравља и политичке активности прелази у Цирих, где студира на Политехничком факултету. Врло брзо занемарује техничке студије и оријентише се на изучавање левичарских идеја, одредивши се за марксизам. Како сам каже: "Има више од 6 година како сам почео да изучавам техничке науке... мишљах тада да будем миран, спокојан инжењер, да радим свој посао који је и народу користан, а за остало да не бринем ма се свет тумбе окретао. Али од тог доба много сам којешта дознао што пре знао нисам. Најглавније је то што сам дознао да су сасвим други услови нужни па да се српски народ може мирно развијати у техничком правцу и да један човек мога карактера може у њему живети као обичан спокојан инжењер. Мени је исувише тешка и уска та зграда у којој се данас гуши српски народ и ја сам отпочео борбу против ње...".

Критикујући Устав Кнежевине Србије из 1869. године у чланку *Српске обмане*, Светозар Марковић губи државну стипендију и 1870. године враћа се у Србију. Укључује се у рад Уједињене омладине српске, водећи њено левичарско крило. Године 1871. покреће први социјалистички часопис на Балкану *Раденик*, а касније *Јавностај*, *Глас јавностаја* и *Ослобођење*. Због свог политичког деловања 1872. године емигрира у Нови Сад где пише своје најзнаменитије дело *Србија на Истoku* у којем жестоко напада бирократију

која је Србију "погрешно организовала, супротно народном духу и народним потребама".

Мађарске власти, имајући у виду дотадашњи револуционарни рад Светозара Марковића, хапсе га и прогоне. По повратку у Србију 1873. године наставља политичку активност те је ухапшен и осуђен на 18 месеци затвора. Тешко оболео, бива пуштен и одлази у Беч на лечење. По савету лекара путује у Трст на опоравак где и умире 1875. године.

За само десетак година политичког, научног, културног и јавног деловања Светозар Марковић је извршио изузетно снажан утицај на друштвени живот српског народа. У његовом учењу било је неоригиналности и погрешних ставова који су резултат неискуства и младости. Међутим, за оцену значаја улоге и рада Светозара Марковића у тако неразвијеној средини, каква је била Србија у то време, битно је да је он први пропагатор социјализма, носилац најпрогресивнијих идеја и борац за пуну слободу личности, за националну независност и равноправност народа.

Изложба је отворена од 1. до 26. септембра 1996. године у Библиотеци Матице српске. За изложбу су коришћена објављена дела Светозара Марковића и литература о њему из Библиотеке Матице српске, као и репродуковани оригинали рукописа, писама и фотографија из збирки Рукописног одељења Матице српске.

О СВЕТОЗАРУ МАРКОВИЋУ

"Својом снажном, безобзирном критиком он је учинио крај старој бирократској Србији, која се није много разликовала од турског пашалука, либералној политичкој идеологији, књижевној романтици, спиритуалистичкој и метафизичкој филозофији..."

Јован Скерлић

"Светозар Марковић, тај силни ум и тај пријатељ људски кадар је био да замисли могућност социјалистичке странке у земљи капетана и пандура, ћата и кабадахија у класичној постојбини свакојаким чорбацијских странака. У таквој земљи он је био јунак да високо дигне црвени барјак социјализма и то баш онда када због пада Париске комуне за социјалисту другог имена не беше до паликућа".

Драгиша Станојевић

"Да није учинио ништа друго но што је задао смртни ударац бескрвној литератури, бесадржајној псеудоестетици свога доба, већ би био ванредно заслужан. Његов оштар подсмех безосећајним љубавним јадиковкама, лажним национално-романтичарским тирадама, идиличним описима измишљеног села итд. извршио је дејство једне олује која чисти атмосферу".

Јован Поповић

"Заслуга је баш Светозара Марковића и његовог покрета што је наша културна свест у том кратком раздобљу између седамдесетих и осамдесетих година учинила један крупан и пресудан корак напред. Мени се често чини да је снажан лик политичког борца и револуционара заклонио у Светозару лик борца за нашу културу. Међутим, сасвим је јасно да је он, поред решавања наших политичких и националних проблема, који су, природно били у првом плану наше дневне политичке борбе, решавао и проблем наше модерне културе онако како се он постављао у његово доба".

Душан Матић

Ch. Mayer Kobel

ДЕЛА СВЕТОЗАРА МАРКОВИЋА

1. Србија на Истоку / написао Светозар Марковић. - У Новоме Саду : Српска народна задружна штампарија, 1872.
2. Реални правац у науци и животу / Светозар Марковић. - Српски летопис : за годину 1870. и 1871, У Новом Саду, 1872, књ. 113, стр. 17-89.
3. Одговор Др-у Владану Ђорђевићу на његово "Отворено писмо" у "Јединству" / од Светозара Марковића. - У Новоме Саду : Српска народна задружна штампарија, 1872.
4. Начела народне економије или Наука о народном благостању. Св. 1, Производња и теорија умножавања људства / по Н. Г. Чернишевском израдио Светозар Марковић. - Београд : Н. Стевановић и дружина, 1874.
5. Целокупна дела Светозара Марковића. Св. 7, Писма. - [Београд] : Љ. Јоксимовић, 1893.
6. Целокупна дела Светозара Марковића. Св. 8. - [Београд] : Љ. Јоксимовић, 1893.
7. Целокупна дела Светозара Марковића. Св. 1. - [Београд] : Љ. Јоксимовић, 1911.
8. Целокупна дела Светозара Марковића. Св. 2. - [Београд] : Љ. Јоксимовић, 1912.
9. Целокупна дела Светозара Марковића. Св. 3. - Београд : Рајковић и Ђуковић, 1921.
10. Изабрани списи / Светозар Марковић ; [предговор написао [и приредио] Јаша М. Продановић]. - Београд : Српска књижевна задруга, 1937.
11. Је ли жена способна да буде равноправна са човеком ; Ослобођење женскиња / Светозар Марковић. - Београд : Главни одбор АФЖ-а Србије, 1946.
12. О школи и васпитању / Светозар Марковић. - Београд : Просвета, 1946.
13. Радничко питање у Србији / Светозар Марковић. - Београд : Просвета, 1946.

14. Из политичких списа и преписке / Светозар Марковић. - Сарајево : Свјетлост, 1952.
15. О Србији и о српској књижевности / Светозар Марковић. - Београд : Нолит, 1957.
16. Сабрани списи. [Књ.] 1 / Светозар Марковић ; предговор Петар Стамболић. - Београд : Култура, 1960.
17. Светозар Марковић : избор / приредио Бошко Новаковић. - Сарајево : Свјетлост, 1962.
18. Сабрани списи. [Књ.] 2 / Светозар Марковић. - Београд : Култура, 1965.
19. Сабрани списи. [Књ.] 3 / Светозар Марковић. - Београд : Култура, 1965.
20. Сабрани списи. [Књ.] 4 / Светозар Марковић. - Београд : Култура, 1965.
21. Париска комуна и Интернационала : чланци / Светозар Марковић. - Београд : Нолит, 1965.
22. Певање и мишљење / Светозар Марковић. - Београд : Рад, 1974.
23. Начела народне економије или Наука о народном благостању. Св. 2, Расподела / Светозар Марковић. - Београд : Нолит, 1975.
24. Целокупна дела. Књ. 1 / Светозар Марковић. - [Београд] : Просвета, 1987.
25. Целокупна дела. Књ. 2 / Светозар Марковић. - Београд : Народна књига ; Нови Сад : Матица српска ; Приштина : Јединство, 1987.
26. Целокупна дела. Књ. 3, Реални правац у науци и животу / Светозар Марковић. - Београд : Народна књига ; Нови Сад : Матица српска ; Приштина : Јединство, 1988.
27. Целокупна дела. Књ. 9, Начела народне економије или Наука о народном благостању (Нова начела политичке економије по Н. Г. Чернишевском). Св. 1, Производња и теорија умножавања људства / Светозар Марковић. - Београд : Народна књига ; Нови Сад : Матица српска ; Приштина : Јединство, 1988.
28. Целокупна дела. Књ. 10, Начела народне економије или Наука о народном благостању (Нова начела политичке економије по Н. Г. Чернишевском). Св. 2, Производња и теорија умножавања људства / Светозар Марковић. - Београд : Народна књига ; Нови Сад : Матица српска ; Приштина : Јединство, 1988.
29. Целокупна дела. Књ. 4 / Светозар Марковић. - Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1995.
30. Целокупна дела. Књ. 5 / Светозар Марковић. - Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1995.

31. Целокупна дела. Књ. 8 / Светозар Марковић. - Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1995.
32. Целокупна дела. Књ. 6 / Светозар Марковић. - Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1996.
33. Целокупна дела. Књ. 16 / Светозар Марковић. - Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1996.

ЛИТЕРАТУРА

34. Aus dem südslawischen Risorgimento / von Hermann Wendel. - Gotha : F. A. Perthes, [s. a.].
35. Оцене суштине идеологије и практичне делатности Светозара Марковића дате до 1919. године / Андрија Б. К. Стојковић. - [Б. м. : б. и., б. г.].
36. Светозар Марковић : његов живот, рад и идеје / Јован Скерлић. - Београд : Напредак, 1922.
37. Политичке и правне расправе. Књ. 1 / Слободан Јовановић. - Београд : Г. Кон, 1932.
38. Светозар Марковић : студија / Веселин Маслеша. - Београд : Култура, 1945.
39. Светозар Марковић / Тодор Павлов. - Београд ; Загреб : Култура, 1946.
40. Педагошки погледи првих српских социјалиста Живојина Жујовића, Светозара Марковића и Васе Пелагића / Милош Б. Јанковић. - Београд : Народна књига, 1952.
41. Где је рођен Светозар Марковић : шта кажу најновији подаци о томе / Светислав М. Првановић. - [Б. м. : б. и.], 1956. - Стр. 1-12.
П. о.: Архивски преглед ; бр. 1-2, 1956.
42. Светозар Марковић у Русији и Швајцарској / Витомир Р. Вулетић. - Матица српска, Зборник за друштвене науке, Нови Сад, 1964, [св.] 38, стр. 29-50.
43. Светозар Марковић и руски револуционарни демократи / Витомир Р. Вулетић. - [Нови Сад] : Матица српска, 1964.
44. Svetozar Marković and the Origins of Balkan Socialism / by Woodford D. McClellan. - Princeton : University press, 1964.
45. Револуционарна јужнословенска мисао Светозара Марковића / Коста Милутиновић. - [Матица српска], Зборник за историју, Нови Сад, 1975, [св.] 11, стр. 23-49.
46. Светозар Марковић и развитак српске књижевности / Димитрије Вученов. - Београд : [б. и.], 1976. - Стр. 141-146.
П. о.: Зборник радова о Светозару Марковићу ; 1976.

47. La présentation de la vie et de la pensée de Svetozar Marković en France = Французи о животу и мисли Светозара Марковића / Jacques D'Hondt. - Београд : [б. и.], 1977. - Стр. [397]-409.
П. о.: Зборник радова са Научног скупа "Светозар Марковић - живот и дело" ; 1977.
48. Светозар Маркович и русское революционное движение 60-70-х годов XIX века = Светозар Марковић и руски револуционарни покрет шездесетих - седамдесетих година XIX века / Виктор Г. Карасев. - Београд : [б. и.], 1977. - Стр. [163]-170.
П. о.: Зборник радова са Научног скупа "Светозар Марковић - живот и дело" ; 1977.
49. Интернационализам Светозара Марковича и Христо Ботева и револуционарна мисао на Балканах 70-х г. XIX века = Интернационализам Светозара Марковића и Христе Ботева и револуционарна мисао на Балкану седамдесетих година XIX века / Илия Конев. - Београд : [б. и.], 1977. - Стр. [411]-423.
П. о.: Зборник радова са Научног скупа "Светозар Марковић - живот и дело" ; 1977.
50. Светозар Маркович и социјалистическое движение в Венгрии = Светозар Марковић и социјалистички покрет у Мађарској / Ференц Мучи. - Београд : [б. и.], 1977. - Стр. [425]-430.
П. о.: Зборник радова са Научног скупа "Светозар Марковић - живот и дело" ; 1977.
51. Новые данные о научном социализме Светозара Марковича = Нови подаци о научном социјализму Светозара Марковића / Генрик Писарек. - Београд : [б. и.], 1977. - Стр. [153]-161.
П. о.: Зборник радова са Научног скупа "Светозар Марковић - живот и дело" ; 1977.
52. Социолошка мисао Светозара Марковића / Љиљана Т. Словић. - Београд : Савремена администрација, 1977.
53. Светозар Марковић и његово доба : илустрована биографија / Ђорђе Митровић, Саво Андрић. - Београд : Рад, 1978.
54. Положај и улога сељаштва у друштвено-економском развоју наше земље од Светозара Марковића до данас : (зборник радова са Научног скупа одржаног 22. и 23. септембра 1977. године у Светозареву). - Светозарево : Клуб самоуправљача "Светозар Марковић" : Светозареви сусрети, 1978.
55. Педагошка мисао Светозара Марковића : (основе, значење и утицај) / Јашар Реџепагић. - Београд : Српска академија наука и уметности ; Приштина : Академија наука и уметности Косова, 1979.
56. Трагом епохе реализма : студије и огледи о епохи, ствараоцима и историчарима / Димитрије Вученов. - Крушевац : Багдала, 1981.

57. Филозофски видици Светозара Марковића / Адам Нинковић. - Бањалука : Центар за марксистичко образовање и политичке студије "Веселин Маслеша", 1984.
58. Морал у учењу Светозара Марковића и данас : зборник радова са Научног скупа одржаног 22. и 23. септембра 1983. године у Светозареву. - Светозарево : Марксистички центар "Светозар Марковић" : Светозареви сусрети, 1984.
59. Крагујевачки период Светозара Марковића : округли сто одржан 16. маја 1986. у Крагујевцу. - Крагујевац : Универзитет "Светозар Марковић", Центар за марксистичко образовање, 1987.
60. Споменица поводом представљања првих изашлих књига Целокупних дела Светозара Марковића / уредник Милош Мацура. - Београд : Српска академија наука и уметности, 1990.
61. Економски погледи Светозара Марковића и Прва интернационала / Лазар Пејић. - Београд : [б. и.], 1991. - Стр. [85]-98.
П. о.: Зборник радова "Светозар Марковић и Марксдова Интернационала" ; 1991.
62. Светозар Марковић и Љубен Каравелов у контексту словенске књижевности и културе : зборник радова. - Београд : Српска академија наука и уметности, 1992.
63. 100 најзнаменитијих Срба. - Београд : Принцип ; Нови Сад : Ш-ЈУпублик, 1993.

РУКОПИСИ И ПИСМА

64. Писмо Светозара Марковића Стојану Бошковићу, Нови Сад, 7. XII [б. г.].
65. Писмо Светозара Марковића Омладинском одбору, Београд, 23. I 1870.
66. Писмо Светозара Марковића Антонију Хаџићу, Цирих, 29. III 1870.
67. Писмо Светозара Марковића Главном одбору Уједињене омладине српске, Београд, 21. IX 1870.
68. Писмо Светозара Марковића Миши Димитријевићу, Београд, 12. X 1870.
69. Писмо Светозара Марковића Јовану Бошковићу, Нови Сад, 2. X 1871.

Славној Русској митици у Новом Саду.

Моје поштом послао сам да Машинца тражи за надзорника
у Текелијануму заводу у Мешини Говечка, који је квалификован
као Крешчевић. Молим у ово време смену надзорника због
Крешчевића, да се одмах изабере Машинца као надзорника за ово место.

у Новом Саду 30 Октобра
1872.

Светозар Марковић

70. Рукопис Марковићеве молбе за место надзорника у Текелијануму,
Нови Сад, 1872.

ФОТОГРАФИЈЕ И ФАКСИМИЛИ

71. Портрет Светозара Марковића
72. Светозар Марковић са школским друговима
73. Три фотографије Светозара Марковића у време када је похађао
Велику школу
74. Две фотографије Светозара Марковића из времена школовања у
Петрограду
75. Уметнички портрет Светозара Марковића, рад Белуша Јакшића.

СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ

1846 - 1875

Издавач

Библиотека Матице српске

Нови Сад

Матице српске 1

Уредник

Миро Вуксановић

Аутори каталога

Љиљана Крајшић и Ненад Дошлић

Слог

Ерика Рутаји

Припрема

Тихомир Светличић

Тираж

100 примерака